

Tiivistelmä teoksesta:

Tietoisuuden tie tulevaisuuteen – haasteena eettisesti kestävä ihmisyy

Miten kestävä kehitys näkyy Ihmisyyden käsikirjoitusfilosofiassa (IKF)? Minkälaisesta arvopohjasta rakentuu Ihmisyyden käsikirjoitusfilosofian ajattelu?

Yhteiskuntavaikuttaja ja asianajaja *Matti Wuoren* vahva ajankuva pysähdyttää: ”Olemassa olevan kulttuurin ydin on siinä, että elämme jo museossa ja samalla meitä koskettaa tulossa olevan kulttuurin ja ihmiskäsityksen murros, joka on työläästi käsiteltävä, vaikea vangittava liikahdus. Suurten majakoiden valo loitontuu ja käy himmeäksi. Hämärästä katveesta voi herkin silmin jo erottaa tuskin havaittavan uuden kipinän, uskaliaan leimahduksen.” (*Matti Wuori*, *Kaikki on totta*: Kirjoituksia kahdelta vuosituhannelta. Otava, Helsinki 2005.)

Globalisoituneen maailman haasteet pakottavat pohtimaan monia ihmisenä olemiseen liittyviä perustavanlaatuisia näkökulmia uusiksi. Onko yksipuolinen mekanistinen, dualistinen ja rehevöitynyt yksilöllinen ihmiskäsitys tullut tiensä päähän? Onko ihminen syrjäyttänyt itseään ja kapeuttanut ajatteluaan ja ymmärrystään suhteessa ihmisenä olemisen ideaan? Onko ihmisyyt syrjäytymisvaarassa? Onko uuden kipinän, uskaliaan leimahduksen aavistus väistämättömästä haasteesta uudistamassa syväymmärrystämme ja tietoisuuttamme ihmisenä olemisesta? Tarvitaan *henkistä uhmavoimaa* (*Viktor Frankl*) ja *luovaa kanssaihmisyyttä*, jotka rakentavat kestäväää arvokulttuuria tehtävänään edistää ihmisen ja luonnon suojelemista.

Professori *Ilkka Niiniluodon* mukaan: ”Ihmisyden asiantuntijoiden on päästävä ääneen julkisuudessa ja kabineteissa.” Samalla kun maailman syvimät ongelmat ja haasteet johtuvat ihmisen arvoajattelusta, käyttäytymisestä ja vuorovaikutuksen laadusta, ovat ihmisen mahdollisuudet vaikuttaa lajinsa kohtaloon laajemmat kuin koskaan ennen.

Ihmisyden käsikirjoitusfilosofia on puheenvuoro elämän ja ihmisenä olemisen moniulotteisuuden vahvistamisesta ja uudistavan moraalitietoisuuden syventämisestä. Ihmismielen syväkasvun merkitys on välttämätön, ratkaiseva näkökulma ja avaintekijä siihen, minkälaisen suhteen sekä asenne- ja arvotietoisuuden ihminen kehittää olemassa oleviin ja tulevaisuuden haasteisiin. Tietoisuus globalisaation perustavanlaatuisesta keskinäisriippuvuudesta hämmentää, ahdistaa, kiehtoo ja kannustaa itsetuntemukseen, ihmistuntemukseen ja eettiseen herkkyyteen. Ihmisenä olemisen emansipaatio havahduttaa syvempään tietoisuuteen kompleksiteetistään, kahleistaan ja voimanlähteistään.

Ihmisyden käsikirjoitusfilosofia on haaste-, asenne- ja tietoisuuskeskeinen pedagogisesti orientoitunut lähestymistapa, joka on saanut vaikutteita psykodynaamisesta ajattelusta ja humanistisesta ihmiskäsityksestä. IKF:n ihmiskäsitys pohjautuu ajatukselle siitä, että kaikki ymmärtäminen on yhteydessä ja suhteessa olemista - keskinäisriippuvuuden, vastavuoroisuuden ja kompleksisuuden jännitteissä elämistä.

Ihmisen kehitys on vuorovaikutusprosessi:

- jossa lapsuuden kiintymyssuhteiden vuorovaikutuskuvioilla on merkitystä
- jossa biologiset tekijät, emotionaaliset ja yksilölliset kokemukset sekä ympäristö muovaavat toisiaan.
- joka muodostaa vuorovaikutuskentän ihmisen yksilöllisen historian, sukuhistorian, kansakunnan ja maailmanlaajuisen historian välillä.
- joka muodostaa dynaamisen liiton ajattelun, kokemuksen, ruumiillisuuden, toiminnan, henkisyyden sekä sukupuolierityisyyden välillä niin yksilöllisellä kuin kollektiivisella tasolla.
- jossa ihmisen sisäinen käsikirjoitus heijastuu jatkuvana liikkeenä ulkoiseen maailmaan, ja ulkoinen maailma muokkaa vastaavasti sisäistä maailmaa
- jossa oppiminen ymmärretään ihmisenä kasvun ydinliikkeenä.
- jossa ihminen voi samanaikaisesti säilyttää ainutlaatuisuutensa ja -kertaisuutensa, sekä universaalistaa ihmisyyttään kohdatessaan erilaisuutta ja vierautta.

Prosessit tallentuvat ajatteluun ja ruumiilliseen tunnemuistiin tietoisina ja tiedostamattomina, verbaalisina ja non-verbaalisina vuorosanoina. IKF pyrkii jäsentämään ja uudistamaan sekä hahmottamaan yksilön, yhteisön ja ympäröivän maailman keskinäisiä kompleksisia vuorovaikutuskuvioita ja prosesseja. IKF pyrkii luomaan tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset valmiudet elämän ja ihmisen monimuotoisuuden syvempään ymmärtämiseen ja arvostamiseen sekä kehittämään työvälineitä ankkuroitumiseen käytännön elämään ja yhteiskuntavaikuttamiseen.

Ihmisyyden käsikirjoitusfilosofian arvopohja

Arvopohjan työskentely luo kasvualustan luottamusta herättävälle ihmisen ja yhteisön kasvulle ja toiminnalle. Samalla se tarjoaa tietoisuuden syventäjänä ihmisten, yhteisöjen ja yhteiskunnan eheyttävien ja hajottavien voimien tutkimista dialogin, reflektoinnin ja tietoisuustyöskentelyn kautta.

YLEISIMMÄT ARVOT ovat *arvostus, avoimuus, luottamus* ja *oikeudenmukaisuus*

ERITYISEMMÄT ARVOT ovat yhteyden merkityksen oivaltaminen, elämän ja ihmisenä olemisen kompleksiteetin kunnioittaminen, ihmismielen ja itsetuntemuksen ymmärtämisen merkityksen tunnistaminen ja tunnustaminen, keskinäisriippuvuuden ymmärtäminen, sosio- ja biodiversiteetin arvostaminen, ihmisen hyvään luottaminen, keskeneräisyyden ja leikillisyyden merkityksellisyyden oivaltaminen, uskaltautuminen vastuunottoon omasta hyvästä ja omasta pahasta, älykkään intuition ja alitajunnan merkityksen arvostaminen, erilaisuuden integroiminen (erityisyyttä tuhoamatta), integroiminen eristämättä, kaiken hallitsemisen ja tietämisen mahdollisuuden asenteesta luopuminen, vastuullisuus ihmisyyden syrjäytymisen ehkäisystä sekä kulttuuritunteiden, puheeksi ottamisen ja palveluasenteen viljeleminen.

Ihmisen selviytymisstrategiat

Arvotyöskentelyyn liittyy väistämätön ulottuvuus: Minkälaista suhdetta ihminen kehittää olemassa oleviin ja tulevaisuuden kompleksisiin haasteisiin? Miten ihminen reagoi globalisaation mukanaan tuomaan perustavanlaatuisen keskinäisriippuvuuteen?

Tämän päivän torjutuimpia kysymyksiä on kohdata ihmisen identiteettiin vaikuttavat syvämuutokset sekä niiden laukaisemat selviytymisreaktiot ja ilmiöt. Ihmismielen sisäisen maailman käsikirjoituksen vuoropuhelu ulkoisen maailman kanssa sytyttää toisaalta uusia oivalluksia ja merkityksiä, toisaalta valeturvallisuutta luovia kapeuttavia selviytymisstrategioita. Shakespearen mukaan: ”Maailma on näyttämö jolla kaikki naiset ja miehet ovat toimijoita. Meidät on kaikki vedetty sisään jatkuvaan Elämän draamaan.”

Inhimillisen olemassaolon mielenliikkeet luovat ideoita, fantasioita ja ajatuksia erilaisista tulevaisuuden visioista hallitakseen ennakoimatonta. Visiot ovat voimakkaita vaikuttajia ja inspiroivat sitä todellisuutta, jota rakennamme tänään niin yksilöllisellä kuin kollektiivisellakin tasolla. Minkälaiset ilmiöt yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoilla synnyttävät ihmisen sisäisyyden luomia erilaisia selviytymisstrategioita?

Tavallisimmat selviytymisstrategiat ja visiot:

1. Jumalallisen ihmiskäsityksen synnyttäminen

Torjuttuna pelko, ahdistus ja neuvottomuus ajavat etsimään rehevöitynyttä turvallisuutta dehumanisoivasta ja robotisoivasta ihmiskäsityksestä. Etsitään yksinkertaisista vastauksista ja ratkaisuista hallitsemisen kokemuksia. Yli-ihmisestä ja ihanneyhteiskunnasta syntyy kuolemattomuuden mielikuvaa jossa nähdään ainoastaan geenimanipulaation ja tekoälyn rajattomat mahdollisuudet ja jätetään kohtaamatta riskit ja eettinen pohdinta.

2. Katastrofivisiot

Tunteet, mielikuvat ja visiot hahmottavat ilmastonmuutostyöskentelyn mahdottomana, kolmannen maailmansodan uhkaamassa, tekoälyn ohjaamat robotit saamassa yllätteen ja resistentit bakteerit tuomassa pandemian. Evoluutio ei ole muuttanut ihmistä paremmaksi, vaikka aineellinen kehitys on ollut loistokas. Syvältä koskettava kriisi on ainoa mikä voi laukaista oivalluksen muuttumisen välttämättömyydestä.

3. Polarisaatioilmiöt ratkaisurytyksinä

Tunteet ja projektiot synnyttävät turvaksi vastakkainasettelun, nationalismin ja pirstoutumisen kulttuurin. Turvallisuus ja kokemus ehyestä identiteetistä voi syntyä vääristyneesti vain viholliskuvia kehittämällä ja niitä eristämällä. (Mikä mekanismi mahdollisti holokaustin?)

4. Ihmisen kompleksisuus

Tunteet, mielikuvat ja haasteet nähdään mahdollisuuksina ja ihmiskunnan kasvutapahtumina. Edellä mainitut kehitysvaiheet nähdään osana syväkasvun prosessia joiden kohtaaminen merkitsee tietoisuuden syventymistä ja vastuullisuuden heräämistä.

Eettisen ihmisyyden kehittämismalli

On eettinen tehtävä kehittää sellaista yhteisö- ja yhteiskuntakulttuuria joka mahdollistaa ihmisen eheyden vahvistamista ja ihmisenä olemisen kompleksisuuden arvostamista ja merkityksellisyyden kokemista. Laaja-alaisen IKF-ajattelun ihmiskäsityksen ymmärtäminen, integroiminen ja implementoiminen edellyttää moniäänistä dialogia uudenlaisten asenteiden ja ajatusten kehittämiseksi. Oppiminen on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen, kokemuksellinen tapahtuma, joka perustuu vuorovaikutuksellisiin prosesseihin sosiaalisissa tilanteissa. Ainoastaan riittävän säännöllisessä, strukturoidussa ja ohjatussa muodossa syntyy edellytyksiä kasvurauhaan, prosessuaalisuuteen, dialogisuuteen, tutkivaan työotteeseen ja reflektointiin.

Haasteena onkin: Miten kehittää arvostavaa oppimisilmapiiriä luovaa työyhteisökulttuuria, joka kutsuu kasvua esille ja toimii arkityön laadun portinvartijana suhteessa asiakaskuntaan ja yhteiskuntavaikuttamiseen.

Tutkivalla työotteella toimiva kasvualusta (eli Maria Akatemian orientaatio), *eettisen ihmisyyden kehittämismalli*, kulkee sydämenlyöntinä yhteisöllisen johtajuuskulttuurin, substanssikehittämisen sekä arvo- ja laatuajattelun verenkierrossa. Tarkoituksenmukaisesti kehitettynä malli toimii yksilön ja yhteisön syväkasvun, tietoisten ja tiedostamattomien tasojen innoittajana, ammatillisen itsetuntemuksen ja substanssin kehittäjänä sekä oman että yhteisön ammatti-identiteetin selkeyttäjä. Tämä moniulotteisesti integroitu ymmärrys eli kokemustiedon, tutkitun tiedon ja intuitiivisen tiedon yhdistäminen, siirtyy asiakastyön vuorovaikutukseen, kohtaavien palvelujen kehittämiseen sekä yhteiskuntavaikuttamiseen. Tämä malli toimii samalla laadun mittarina, toiminnan arviointitekijänä sekä varmistajana, kehittäjänä ja uudistajana.

Mallin aineettoman eli henkisen pääoman laatutekijät muodostuvat kolmesta osa-alueesta, jotka ovat jatkuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Ensimmäisessä osa-alueessa eli sosiaalisessa pääomassa Maria Akatemian kasvu- ja oppimisprosessissa pyritään rakentamaan luottamusta, yhteyttä, yhteistyötaitoja arvostavaa ja kohtaavaa yhteisökulttuuria joka yhdistää, vahvistaa ja luo riittävän yhteisen ymmärryksen tavoitteista. Moniäänistä dialogia kehittämällä pyritään hahmottamaan, jäsentämään ja uudistamaan yksilön ja yhteisön sisäisen ja ympäröivän maailman keskinäisiä kompleksisia vuorovaikutuskuvioita ja prosesseja. Tässä syntynyt syväymmärrys tarjoaa välineitä, joiden avulla kohtaamme asiakkaitamme ja yhteistyökumppaneitamme avoimemmin, todellisemmin ja uudistuneella ymmärryksellä. Samalla kehittyy työvälineitä ja palveluja ihmisen, yhteisöjen ja ihmiskunnan eheyttävien ja hajottavien voimien tunnistamiseksi, kohtaamiseksi ja ratkaisemiseksi prosessuaalisuuden, tutkivan työotteen, dialogisuuden ja reflektoinnin kautta.

Toinen osa-alue eli ammatillinen pääoma on Maria Akatemian -mentorointi. Tutkimme omaa ja yhteisön/ ryhmän projektioita, ajattelua, mielikuvia, kokemista ja toimintaa ohjaavia arvoja, motiiveja ja asenteita, jotta oma sisäinen käsikirjoitus ei estäisi asiakkaan monipuolista kuulemistä. Yhdistämällä moninäkökulmaisuus, etsimme tässä moniäänisessä dialogissa monia tapoja ihmisyyteen, samalla tiedostaen keskeneräisyyden ja tilannesidonaisuuden. Vaikuttavuuden arviointi sekä tuloksellisuuden kehittäminen ovat tärkeitä ulottuvuuksia. Asiantuntija, joka on kehittänyt osaamistaan ja ammatillista itsetuntemustaan Maria Akatemian orientaatioprosessissa kasvaa mentoriksi. Tämä toimii asiakkaalle päin turvallisuus- ja laatu- ja laatu- ja laatu- ja laatu-

asiantuntijalle itselleen kannustuksena ja samalla syventää ymmärrystä Maria Akatemian laadun luottamiseen

Kolmas osa-alue eli psykologinen pääoma fokusoi itsetuntemukseen ja oman syväkasvun merkityksen oivaltamiseen. Moraalisen ulottuvuuden kehittäminen aktivoi ihmisessä merkityksellisyiden motivaation ja liittymisen kokemuksen sekä ymmärrystä siitä, ettei käsitteiden ja sanojen mekaaninen toisto tuo energiaa, luottamusta, laatua tai syvää merkityksellisyiden kokemusta. Sisäistäminen ja oppiminen nähdään ihmisenä kasvun ydinprosessina. Asenne- ja identiteetti muutokset sekä itsensä kohtaamisen todellisuus ovat aina kipeitä, vapauttavia ja vaativia oppimisprosesseja. Tätä tämä aika karttaa ja pakenee maanisuuksella, pirstoutumisella tai tuhoavuudella ahdistuksen, riittämättömyyden ja vastuullisuuden muuttumisen pelossa. Suunta on kuitenkin vähitellen muuttumassa ajan haastavuuden siivittämänä.

Asennetietoisuus ja vastuullisuus valinnoista

Mitä ehyempi arvokulttuuri ja moniulotteisempi ymmärrys meillä on ihmismielen toiminnasta, sitä kohtaavammin voimme hahmottaa ennaltaehkäisevämpiä ja vastuullisempia valintoja. Ihmisenä oleminen on prosessi. Se on keskinäisriippuvuuden, vastavuoroisuuden, kompleksisuuden sekä yhteyden ja eriytymisen liikkeen jännitteissä elämistä. Arvovalintatietoisuus on ratkaiseva eettinen ulottuvuus.

Sillä ymmärryksellä tai ymmärtämättömyydellä, vastuullisuudella tai vastuuttomuudella miten yksilöt tai ihmiset yhteisöissä ja yhteiskunnassa kohtaavat, ohittavat, arvostavat, vähättelevät, käyttävät tai väärinkäyttävät ihmisen kasvuprosessien ristiriitaisuuksia ja jännitteitä, voivat valinnat ja niiden seuraukset vaikuttaa ohjaavasti - elämää tukien tai elämää tuhoten.

Seuraavassa esimerkkejä:

- Ihmisen sisäinen käsikirjoitus hahmottuu itsen ulkopuolisessa maailmassa heijastuksina. Mitä merkitsee itselle ja ympäristölle tämän ymmärryksen vähättely ja mitä sen kohtaaminen?
- Mitä merkitsee yksilössä ja yhteisössä hyvän ja pahan ulottuvuuksien tunnistaminen ja mitä jommankumman ohittaminen?
- Arvokkuuden kokeminen toimii ihmiselle henkisen hyvinvoinnin ehtymättömänä lähteenä ja vähättely arvottomuuden kokemuksen peruslähteenä. Miten yhteisölliset kulttuuritunteet aktivoidaan yhteisön ja yksilön sisäisen sivistyksen tueksi? Miten kohdataan yhteisöllisyyden tuhoavat tunteet ja ilmiöt?
- Miten globaalin keskinäisriippuvuuden, ihmisenä olemisen keskeneräisyyden ja luontosuhteen ulottuvuuksia tunnistetaan?
- Luoko ajassamme vallitseva vihamielinen asenne historiatietoisuutta kohtaan maaperää ihmisen vääristäväälle hybrikselle ja ylimielisyydelle?
- Mistä syntyvät nöyryys, kiitollisuus, uteliaisuus ja ihmettely?

Syvennetty asenne- ja arvovalintatietoisuus, ihmisen mielenliikkeiden monimuotoisuuden tunnistaminen sekä ymmärrys seurauksien laadusta ovat IKF-ajattelun kova ydin.

Loppupäätelmät

Ihmismielen syvempi ja laajempi tuntemus ja ymmärrys on ratkaiseva näkökulma eettisen kestävän ihmisyyden edistämisessä. Mitä monipuolisempi ymmärrys meillä on ihmismielen toiminnasta, sitä selkeämmin ja laajemmin ymmärrämme ympäröivän maailman haasteita ja ilmiöitä.

”Perustoivo on aina siinä, että ihmiset ovat nämä ihmiskunnan ja maailman prosessit luoneet ja voivat niitä myös korjata.” CMI:n toiminnanjohtaja *Tuija Talvitie*.

Tulevaisuuden tutkijoiden mukaan tarvitaan yhteiskunnassa eettisesti kestävän kehityksen ja inhimillisen pääoman agenda vaalivia yhteisöjä. Tulevaisuuden tutkija *Aleksi Neuvonen* vahvistaa: ”Näkemykseni kiteytettynä on, että humanistisen tutkimuksen tehtävänä on auttaa ihmiskuntaa rakentamaan yhteisiä merkityksiä ja sitä kautta mahdollisuuksia ja kykyä yhteisyyden ja myötäelämisen kokemiseen erilaisten ihmisten välillä. Näistä lähtökohdista on mahdollista luoda narratiiveja ihmiskunnan toivottavasta tulevaisuudesta, joissa samalla yhdistyy ratkaisujen, kulttuurien ja elämän moninaisuus.”

Lukuisat tutkimukset osoittavat, että mitä merkityksellisemmäksi ihminen kokee elämäntodellisuutensa, sitä vastuullisemmin hän oivaltaa yksilön ja ihmiskunnan syväkasvun välttämättömyyden osana kasvua kohti ihmiskunnan jäsenyyttä ja maailman kansalaisuutta.

Merkityksellisyyden kokemuksen elävöittävästä voimasta filosofi *Eero Ojanen* kirjoittaa seuraavasti: ”Vapaus on ihmisyyteen kuuluva olennainen ominaisuus. Todellinen vapaus on sen toteuttamista, mikä on oikein ja ihmiselle hyväksi. Vapaus on sitä, että ihminen oivaltaa kuuluvansa yhteisöön ja pyrkii toteuttamaan yleistä hyvää. Mutta tämän tulee perustua ihmisen omaan vapaaseen oivallukseen siitä, että yleisen hyvän tai yhteisön edun toteuttaminen on ihmisen omaa vapautta ja sen toteuttamista. Ihmisen aito vapaus on ihmisyyden toteuttamista – ihmiseksi tulemista.”

Yksilön ja yhteisön oman eettisen herkkyyden syväkasvun merkityksen näkeminen suhteessa toiseen ihmiseen, lähiympäristöön ja maailman prosessien haasteisiin on avaintekijä

- mahdollisuuksien rakentamisessa
- vahinkojen hillitsemisessä
- valintojen tekemisessä ja
- suuntien ohjaamisessa

Ihmisyden käsikirjoitusfilosofian oppimisprosessi toimii sosiaalisena innovaationa vastuunottamisessa maapallosta ja ihmiskunnan jatkuvuudesta. Kun tämä ajatus integroituu meihin uusine näkökulmineen, meistä ihmisistä voi kehittyä – heistä jotka vapaaehtoisesti tahtovat - *eettisesti kestävän ihmisyyden asiantuntijoita*. Tämä on uudistunut ammattinimike ja – tehtävä, jota robotisaatio ei syrjäytä, vaan päinvastoin, antaa enemmän aikaa ja mahdollisuuksia. Tämä sosiaalinen innovaatio (tarkemmin kirjassa) voi myöskin tulla erilaisten organisaatioiden varteenotettavaksi laatutekijäksi.

Itse näen ihmisenä olemisen kompleksiteetin tunnistamisen, oivaltamisen ja arvostamisen mahdollisuutena ja työväliseen maailman kompleksiteetin kohtaamisessa. Tässä piilee keskinäisriippuvuuden mahdollistava ydin.

Nöyryyden oppiminen

”Hänellä, joka on perillä, on vielä pitkä matka kuljettavanaan.”

”Den som är framme, har en lång väg att gå.”

ROMAANISET KAARET

Valtavan roomalaisen kirkon uumenissa turistit tungeksivat puolipimeässä.

Holvi ammollaan holvin takana, ei mitään kokonaiskäsitystä

Lepattavia kynttilänliekkejä.

Kasvoton enkeli syleili minua

ja kuiskasi läpi koko ruumiini:

”Älä häpeä sitä, että olet ihminen, ole ylpeä!

Sinussa avautuu holvi holvin takana äärettömiin.

Sinä et ole koskaan valmis, ja niin on oltava.”

Sokaistuini kyynelistä,

minut sysättiin ulos aurinkoa poreilevalle piazzalle

yhdessä Mr ja Mrs Jonesin, Herra Tanakan ja Signora Sabatinin kanssa,

ja heissä kaikissa avautui holvi holvin takana äärettömiin.

kirj. Tomas Tranströmer (suom. Caj Westerberg)

Tulevassa kirjassani Ihmisyyden käsikirjoitusfilosofiasta laajennan ja syvennän edellä olevia aiheita. Yhdistän sydämensivistystä ja sosiaalista omaatuntoa omaavien ihmisten ajatuksia ja kokemuksia sekä kokemustietoa, tutkittua tietoa ja intuitiivista tietoa sekä filosofien, psykoanalyttikkojen, yhteiskuntatieteilijöiden ja muiden asiantuntijoiden elämäntyötä.

Britt-Marie Perheentupa